

ინტელექტუალური საკუთრება ინოვაციურ პროცესებში ხელოვნური ინტელექტისა და თანამედროვე ტექნოლოგიების განვითარების პირობებში

ვიცე-პოლკოვნიკი კახაბერ ყავლაშვილი¹
<https://doi.org/10.61446/mp.4.2025.10226>

აბსტრაქტი

წინამდებარე ნაშრომში განხილულია ხელოვნური ინტელექტის და მოწინავე ტექნოლოგიების სწრაფი განვითარების ფონზე მნიშვნელოვანი გარდაქმნები და გამოწვევები, არსებული მდგომარეობა როგორც ინოვაციური პროცესების არქიტექტურის, ასევე ინტელექტუალური საკუთრების სტრუქტურების მართვის მხრივ. კვლევა ავლენს საკითხს, თუ როგორ ცვლის ალგორითმული გენერაციის, მონაცემთა ინტენსიური ინოვაციების და თვითგანახლებადი ტექნოლოგიური ეკოსისტემების ფორმირება ინტელექტუალური საკუთრების შექმნის, ფლობის, დაცვისა და კომერციალიზაციის მექანიზმებს. ნაშრომი ყურადღებას ამახვილებს ხელოვნური ინტელექტის შემოქმედებით სუბიექტზე და აანალიზებს იმ სამართლებრივ და ეკონომიკურ გამოწვევებს, რომლებიც ტექნოლოგიური პროგრესის პარალელურად წარმოიშობა.

კვლევის მიზანია ინტელექტუალური საკუთრების სისტემის ტრანსფორმაციის ანალიზი ხელოვნური ინტელექტის და ახალი ტექნოლოგიების განვითარების პირობებში, რათა სამომავლოდ შეიქმნას თეორიულ-პრაქტიკული ჩარჩო, რომელიც უზრუნველყოფს ინტელექტუალური საკუთრების მართვის მოდელების ადაპტაციას თანამედროვე ტექნოლოგიური რეალობის მოთხოვნებთან.

კვლევის ამოცანა:

ხელოვნური ინტელექტის შემოქმედებითი პოტენციალის სამართლებრივი და ეკონომიკური ასპექტების, ავტორობის, ინტელექტუალური საკუთრების უფლებების განაწილებისა და ხელოვნური ინტელექტის, როგორც შემოქმედებითი სუბიექტის როლის ანალიზი.

საკვანძო სიტყვები: ინტელექტუალური საკუთრება, ხელოვნური ინტელექტი, თანამედროვე ტექნოლოგია, ინოვაცია, სამართლებრივი ჩარჩო.

¹ სსიპ დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემიის შტაბის G-5 სამსახურის უფროსი.

Intellectual Property in Innovation Processes under Conditions of Artificial Intelligence and Modern Technology Development

Lieutenant Colonel Kakhaber Kavlashvili²

Abstract

This paper investigates significant transformations and challenges within innovation architecture and intellectual property management structures, precipitated by the rapid advancement of artificial intelligence and emerging technologies. The research elucidates how algorithmic generation, data-intensive innovation, and self-renewing technological ecosystems fundamentally alter the mechanisms governing intellectual property creation, ownership, protection, and commercialization. Particular attention is devoted to artificial intelligence as a creative subject, examining the concomitant legal and economic challenges emerging from technological progress.

Research Aim:

To analyze the transformation of intellectual property systems in the era of artificial intelligence and emerging technologies, thereby establishing a theoretical-practical framework that facilitates the adaptation of intellectual property management models to contemporary technological imperatives.

Research Objective:

Analysis of the legal and economic dimensions of artificial intelligence's creative capacity, issues of authorship and intellectual property rights allocation, and the role of artificial intelligence as a creative agent.

Keywords: intellectual property, artificial intelligence, emerging technologies, innovation, legal framework

² LEPL David Aghmashenebeli National Defence Academy of Georgia, Head of G-5 Service, Academy Staff

შესავალი

ხელოვნური ინტელექტის, დიდი მონაცემების ანალიტიკისა და ალგორითმული ინოვაციების ინტეგრაციამ გააფართოვა ინოვაციური პროცესების საზღვრები და ფუნდამენტურად შეცვალა ინტელექტუალური საკუთრების წარმოშობის წყაროები. იმ პირობებში, როდესაც ინოვაცია სულ უფრო მეტად იძენს დაგროვებით ხასიათს და ყოველი ახალი შედეგი ეფუძნება წინა მიღწევებს, ხდება მონაცემებზე დამოკიდებული და მრავალდარგობრივი, რაც მოითხოვს სხვადასხვა სფეროს ცოდნის სინთეზს, ინტელექტუალური საკუთრების სისტემას უწევს ადაპტაცია ისეთი პროცესების მიმართ, რომლებიც ტრადიციულად ადამიანის შემოქმედებითი საქმიანობის შედეგს წარმოადგენდა. ამასთან დაკავშირებით წარმოიშობა ფუნდამენტური საკითხები: ვის ეკუთვნის ავტორობა ალგორითმულად გენერირებულ შედეგებზე? როგორ განისაზღვრება საკუთრების უფლებები სასწავლო მონაცემთა ბაზებზე და ხელოვნური ინტელექტის მოდელების მიერ შექმნილ საბოლოო პროდუქტებზე? და როგორ ტრანსფორმირდება გლობალური ინტელექტუალური საკუთრების ლანდშაფტი ტექნოლოგიურ-გეოპოლიტიკური დაპირისპირების პირობებში?

ინოვაციური ეკონომიკის ტრანსფორმაციამ, რომელიც განპირობებულია ხელოვნური ინტელექტის, მონაცემებზე დაფუძნებული სისტემების, კიბერსივრცის პლატფორმებისა და კოგნიტიური ტექნოლოგიების გლობალური გავრცელებით, მნიშვნელოვნად შეცვალა ინტელექტუალური საკუთრების ფუნქციები. ტრადიციულად, ინტელექტუალური საკუთრება უზრუნველყოფდა სიახლეების სამართლებრივ დაცვას, ინოვატორის აღიარებას და ეკონომიკური სტიმულების შექმნას. 21-ე საუკუნის ტექნოლოგიურმა რევოლუციამ ღირსეულად შეცვალა ეს ჩარჩო და

ინტელექტუალური საკუთრება გახდა არა მხოლოდ დაცვის ინსტრუმენტი, არამედ ინოვაციური ეკოსისტემების სტრუქტურული ნაწილი, კონკურენტული სტრატეგიის ქვაკუთხედი და მონაცემთა იმ მასივის სამართლებრივი მმართველი, რომელზეც მომავალი ტექნოლოგიური პროგრესი დაფუძნდება.³

პირველ რიგში, ინოვაციური პროცესების კუმულატიურობა, ანუ ის, რომ ყოველი ახალი ტექნოლოგია ეფუძნება წინამორბედ ცოდნას, ხშირად მრავალდისციპლინარულ და ღრმა მონაცემთა რესურსებზე დამყარებულს - ქმნის გარემოებას, როდესაც ინტელექტუალური საკუთრება აღარ არის იზოლირებული უფლებების სისტემა. იგი გადადის ინტეგრირებულ, ქსელურ ფორმაში, სადაც სხვადასხვა ტექნოლოგიური სეგმენტის ინტელექტუალური საკუთრება ურთიერთდამოკიდებული ხდება. ამის მაგალითია გენერირებადი ხელოვნური ინტელექტი: მისი ეფექტიანობა დამოკიდებულია მონაცემებზე, ალგორითმებსა და მოდელების ურთიერთქმედებაზე, თითოეული კი თავისთავად წარმოადგენს დამოუკიდებელ ინტელექტუალურ აქტივს.

მეორე მხრივ, გლობალური ტექნოლოგიური კონკურენციის ზრდა, განსაკუთრებით აშშ-ჩინეთის სტრატეგიული დაპირისპირება, წარმოშობს ინსტიტუციურ ფრაგმენტაციას. სხვადასხვა რეგიონსა და სახელმწიფოს აქვს განსხვავებული ტენდენციები ავტორობის, მონაცემთა საკუთრების, ალგორითმული გამჭვირვა-ლობისა და ხელოვნური ინტელექტის მიერ შექმნილი ნამუშევრების სამართლებრივ სტატუსთან დაკავშირებით. ამ პირობებში ინტელექტუალური საკუთრების სტრატეგიები ხდება არა მხოლოდ ეკონომიკური, არამედ გეოპოლიტიკური ინსტრუმენტი.⁴

ძირითადი ნაწილი

³ World Intellectual Property Organization, "Artificial Intelligence and Intellectual Property Policy," WIPO Magazine, December 2023, გვ. 12-18.

⁴ Paul Goldstein, Bernt Hugenholtz, *International Copyright: Principles, Law, and Practice*, 4th ed. (Oxford: Oxford University Press, 2019), გვ. 456-478.

ხელოვნური ინტელექტი როგორც ინტელექტუალური საკუთრების შემოქმედებითი შედეგების შემქმნელი და შექმნილი ნაშრომების სამართლებრივი სტატუსი

ხელოვნურ ინტელექტზე დაფუძნებული გენერირებადი მოდელების განვითარებამ გააჩინა კითხვა: შეიძლება თუ არა ინტელექტუალური საკუთრება ეკუთვნოდეს არასუბიექტურ წარმონაქმნს - ალგორითმს? დასავლური და აზიური სამართლებრივი სისტემები ამ კითხვაზე ჯერ კიდევ ვერ აყალიბებენ ერთობლივ პოზიციას.

- აშშ – მკაცრად იცავს პრინციპს, რომ ავტორი უნდა იყოს ადამიანი;
- ევროკავშირი – განიხილავს მოდელებს ადამიანის მიერ კონტროლირებადი შემოქმედების გაგრძელებად;
- ჩინეთი – განიხილავს გაფართოებულ ნორმებს, რომლებსაც შეუძლია ხელოვნური ინტელექტის მიერ შექმნილი ნაშრომის განსაზღვრული კატეგორიის დაცვა.

პრაქტიკულად, სამეცნიერო კვლევების ნაწილი მიუთითებს, რომ ხელოვნური ინტელექტის მიერ შექმნილ ნამუშევრებს შეიძლება ჰქონდეს წარმოებულის სტატუსი, იგი არ არის დამოუკიდებლად შექმნილი და ეფუძნება ადამიანის მიერ განსაზღვრულ პარამეტრებს, მონაცემთა წყაროებს და მოდელირების სტრუქტურას. ამგვარად, ავტორობა ხდება თანაშემოქმედების მოდელი, სადაც ადამიანი და ხელოვნური ინტელექტი ერთობლივად ქმნიან შედეგს.⁵

ხელოვნურ ინტელექტზე დაფუძნებული გენერირებადი მოდელების განვითარებამ გააჩინა ფუნდამენტური კითხვა: შეიძლება თუ არა ინტელექტუალური საკუთრება ეკუთვნოდეს არასუბიექტურ წარმონაქმნს - ალგორითმს? დასავლური და აზიური სამართლებრივი სისტემები ამ კითხვაზე ჯერ კიდევ ვერ აყალიბებენ ერთობლივ პოზიციას, რაც აისახება როგორც იურიდიულ პრაქტიკაში, ისე ხელოვნური ინტელექტის მიერ გენერირებულ შინაარსზე გლობალური ბაზრის დინამიკაში.

⁵ Pamela Samuelson, "Generative AI Meets Copyright," Science 381, no. 6654 (2023), გვ. 158-161; U.S. Copyright Office, "Copyright Registration Guidance: Works Containing Material Generated by Artificial Intelligence," Federal Register 88, no. 51 (March 16, 2023), გვ. 5-9.

სამართლებრივი პოზიციები და მათი ევოლუცია

აშშ: ამერიკის შეერთებული შტატების საავტორო უფლებების ოფისმა (U.S. Copyright Office) 2023 წელს გამოაქვეყნა განახლებული სახელმძღვანელო პრინციპები, რომლებიც მკაცრად ადასტურებს, რომ საავტორო დაცვა მიენიჭება მხოლოდ იმ ნამუშევრებს, რომლებშიც "ადამიანის შემოქმედებითი წვლილი" არის იდენტიფიცირებადი და გადამწყვეტი.

2023 წლებში განხილულ 350-ზე მეტ განაცხადში, სადაც ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება იყო მითითებული, „Copyright Office“-მა უარი განაცხადა სრული რეგისტრაციის 87%-ზე, თუ ადამიანის წვლილი არ იყო დოკუმენტირებული ან არსებითი. გამონაკლისს წარმოადგენს შემთხვევები, სადაც ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება როგორც "დამხმარე ინსტრუმენტი" - მაგალითად, ქრისტინა კაშტანოვას გრაფიკულმა რომანმა „Zarya of the Dawn (2022)“ მიიღო ნაწილობრივი დაცვა: ტექსტი და კომპოზიცია დაცულია, მაგრამ ცალკეული ხელოვნური ინტელექტით გენერირებული გამოსახულებები არა.⁶

ევროკავშირი: ევროკავშირის მიდგომა უფრო დიფერენცირებული და მრავალმხრივია. 2024 წლის ხელოვნური ინტელექტის შესახებ რეგულაცია (Regulation 2024/1689) არ ცვლის არსებულ საავტორო დირექტივებს, მაგრამ აწესებს გამჭვირვალობის ვალდებულებებს: ხელოვნური ინტელექტის სისტემების ოპერატორებმა უნდა დააფიქსირონ ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება კონტენტის შექმნაში. ევროპული სასამართლოების პრაქტიკა (გერმანია, ნიდერლანდები) აღიარებს "ადამიანის მიერ კონტროლირებადი შემოქმედების გაგრძელებად" თუ ხელოვნური ინტელექტის პარამეტრები, სასწავლო მონაცემები და რედაქტირება ადამიანის მიერ არის განსაზღვრული, ნამუშევარი შეიძლება იყოს დაცული. 2023 წლის კვლევამ, რომელიც მოიცავდა ევროკავშირის 27 წევრ სახელმწიფოს, აჩვენა, რომ 63% ინტე-

⁶ U.S. Copyright Office, Annual Report FY 2023 (Washington, DC: U.S. Copyright Office, 2023), გვ. 47.

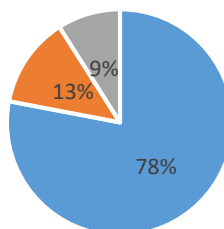
ლექტურული საკუთრების ეროვნული ოფისებისა გამოხატავს მზადყოფნას განიხილოს ხელოვნურ ინტელექტთან თანაავტორობით შექმნილი ნამუშევრები (AI-co-authored works), თუმცა ერთიანი სტანდარტები ჯერ არ არსებობს.⁷

ჩინეთი: ჩინეთის სასამართლოები უფრო პრაგმატულ და მოქნილ მიდგომას ავლენენ. 2023-2024 წლების სტატისტიკის მიხედვით, ჩინეთის საავტორო უფლებათა ეროვნულმა სამსახურმა დაარეგისტრირა დაახლოებით 4,200 ხელოვნურ ინტელექტთან დაკავშირებული საავტორო განაცხადი, რომელთაგან 58%-მა მიიღო სრული ან ნაწილობრივი დაცვა. ამ გადაწყვეტილებების უმრავლესობა ეხება გენერირებადი ტექსტის, მუსიკისა და ვიზუალური ხელოვნების სფეროებს.⁸

თანაშემოქმედების მოდელი

სამეცნიერო კვლევები მიუთითებს, რომ ხელოვნური ინტელექტის მიერ შექმნილი ნამუშევრები წარმოადგენს ადამიანურ-ტექნოლოგიური კოლაბორაციის შედეგად წარმოებულ შედეგს - ისინი არ არიან ავტონომიურად შექმნილი, არამედ დამოკიდე-

გლობალური გამოკითხვის შედეგები, რომელიც ჩატარდა 193 სახელმწიფოს ინტელექტუალური საკუთრების ოფისებთან (2023-2024)

- 78% - მოითხოვს სამართლებრივ რეფორმებს
- 13% - გაურკვეველი პოზიცია
- 9% - მზად არის განიხილოს AI როგორც გამომგონებელი/ავტორი

⁷ European Union Intellectual Property Office, IP and Artificial Intelligence: A European Perspective (Alicante: EUIPO, 2023), გვ. 34.

⁸ China National Copyright Administration, Annual Report on Copyright Protection in China 2023 (Beijing: CNCA, 2024), გვ. 89.

ბულნი არიან ადამიანის მიერ განსაზღვრულ პარამეტრებზე, შეზღუდვებზე, სასწავლო მონაცემთა არჩევანსა და წინასწარ დამუშავებაზე, მოდელის არქიტექტურასა და დაზუსტებაზე.

დიაგრამა 1.⁹

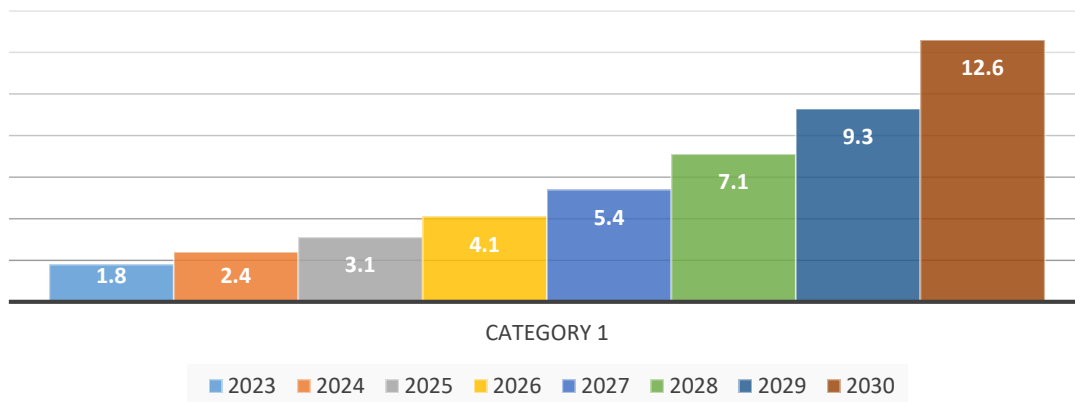
დიაგრამა 2.¹⁰

ინვესტიციების დაბრკოლებები და პატენტების, სასაქონლო ნიშნების პრობლემატიკა

ხელოვნური ინტელექტის სტარტაპების 54% ინტელექტუალური საკუთრების გაურკვევლობას ასახელებს კომერციალიზაციის მთავარ დაბრკოლებად. ინტელექტუალური საკუთრების რისკების გამო, მსოფლიოს მასშტაბით 3.2 მილიარდი დოლარის სარისკო კაპიტალი გაყინულია 2023-2024 წლებში ხელოვნური ინტელექტის კრეატიულ ინსტრუმენტებში ინვესტირებისას.¹¹

ხელოვნური ინტელექტის როლი გამოწვევებს ქმნის არა მხოლოდ საავტორო

ბაზრის დინამიკა და კომერციული გავლენა წლიური ზრდის ტემპი: 31.4% 2030 წლის პროგნოზი \$12.6 მილიარდი

უფლებებში, არამედ პატენტებსა და სასაქონლო ნიშნებშიც.

⁹ World Intellectual Property Organization, WIPO Conversation on Intellectual Property and Artificial Intelligence: Summary Report (Geneva: WIPO, 2023), 18-22.

¹⁰ Grand View Research, Generative AI Market Size, Share & Trends Analysis Report 2024-2030 (San Francisco: Grand View Research, 2024)

¹¹ CB Insights, State of AI Startups 2024: IP Challenges and Investment Trends (New York: CB Insights, 2024), გვ. 23.

სასამართლო პრეცედენტები (2023): DABUS (Device for the Autonomous Bootstrapping of Unified Sentience) საქმე ევროპულმა საპატენტო ოფისმა (EPO) და აშშ-ის საპატენტო და სასაქონლო ნიშნების ოფისმა (USPTO) უარყვეს Stephen Thaler-ის განაცხადები, რომლებშიც გამომგონებლად მითითებული იყო ხელოვნური ინტელექტის სისტემა DABUS. ორივე ინსტიტუციამ დაადასტურა პრინციპი: გამომგონებელი უნდა იყოს ადამიანი და არა ალგორითმი.¹²

მიმდინარე სამართლებრივი ფრაგმენტაცია ასახავს ფუნდამენტურ ფილოსოფიურ დამაბულობას. ინტელექტუალური საკუთრება ტრადიციულად ეფუძნება სოციალურ შეთანხმებას: საზოგადოება იცავს შემოქმედის უფლებებს ნაცვლად კულტურული და ტექნოლოგიური პროგრესისა. ხელოვნური ინტელექტის შემთხვევაში ეს ბალანსი დარღვეულია, თუ მანქანა ქმნის, ვის უნდა ეკუთვნოდეს და გაჩნდეს უფლებები კვლავ პრობლემატურ საკითხს წარმოადგენს.

სხვადასხვა ქვეყნის გამოცდილების შედარებამ აჩვენა, რომ თანამედროვეობის მოდელი - სადაც ადამიანი და ხელოვნური ინტელექტი ერთობლივად ქმნიან შედეგს და ადამიანის წვლილი განსაზღვრავს უფლებების განაწილებას - შეიძლება გახდეს პრაქტიკული გადაწყვეტა, რომელიც დააბალანსებს ინოვაციის წახალისებას და გარდაქმნის ტრადიციული ინტელექტუალური საკუთრების სისტემის პრინციპებს.

დასკვნა

უახლოეს მომავალში ხელოვნური ინტელექტი ინოვაციურ პროცესებში გარდაქმნის არა მხოლოდ ეკონომიკურ სტრუქტურებს, არამედ თვითონ ინტელექტუალური საკუთრების კონცეფციას. თანამედროვე გამოწვევები მოითხოვს ახალ სამართლებრივ, ეკონომიკურ და ტექნოლოგიურ ჩარჩოებს, მეტად მოქნილს, მრავალფაქტორიანს და მონაცემებზე დაფუძნებულს.

¹² v. Thaler, Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks, [2023] UKSC 49 (United Kingdom Supreme Court, December 20, 2023).

სამართლებრივი პერსპექტივა მოითხოვს ფუნდამენტურ რეფორმებს რამდენიმე მიმართულებით: პირველ რიგში, აუცილებელია ავტორობის და საკუთრების უფლებების ახალი სამართლებრივი ჩარჩოს ფორმირება ხელოვნური ინტელექტით გენერირებული ინტელექტუალური პროდუქტებისთვის, რომელიც ცალსახად განსაზღვრავს უფლებების განაწილებას ადამიანებსა და ტექნოლოგიურ სისტემებს შორის. მეორე, საჭიროა პასუხისმგებლობის სამართლებრივი რეჟიმის დადგენა ხელოვნური ინტელექტით გენერირებული შინაარსის მიმართ - ვის ეკისრება პასუხისმგებლობა იმ შემთხვევაში, როდესაც ხელოვნური ინტელექტი აწარმოებს დარღვევით მიღებულ ან მავნე კონტენტს. მესამე, აუცილებელია ახალი ლიცენზირების და მოდელების შემუშავება, რომლებიც ითვალისწინებს ხელოვნური ინტელექტის როლს შემოქმედებით პროცესში და უზრუნველყოფს სამართლიან ანაზღაურებას ყველა დაინტერესებული მხარისთვის.

საერთაშორისო სამართლებრივი ჰარმონიზაციის საკითხი კრიტიკული მნიშვნელობისაა - სხვადასხვა სამართლებრივ სისტემებში ხელოვნური ინტელექტის მიმართ განსხვავებული მიდგომები ქმნის სამართლებრივ გაურკვევლობას და აფერხებს ინოვაციების გლობალიზაციას. საჭიროა საერთაშორისო ხელშეკრულებების და სტანდარტების დადგენა, რომლებიც შექმნიან პროგნოზირებად და თანმიმდევრულ სამართლებრივ გარემოს მსოფლიო მასშტაბით.

სამართლებრივი დავების გადაწყვეტის ალტერნატიული მექანიზმების დანერგვა, მათ შორის ხელოვნურ ინტელექტზე დაფუძნებული არბიტრაჟის სისტემები, შეძლებს ინტელექტუალური საკუთრების სამართლებრივი დავების სწრაფად და ეფექტიანად მოგვარებას. პარალელურად, სპეციალიზირებული სასამართლო ინსტანციების ჩამოყალიბება ხელოვნური ინტელექტისა და ინტელექტუალური საკუთრების საკითხებზე უზრუნველყოფს ექსპერტულ განხილვას და ხელს შეუწყობს სამართლებრივი პრაქტიკის განვითარებას.

ინტელექტუალური საკუთრების სისტემა უნდა ჩამოყალიბდეს როგორც ადაპტირებადი, პროგნოზირებადი და ტექნოლოგიურად ინტეგრირებული სამართლებრივ-ეკონომიკური პლატფორმაზე, რომელიც არა მხოლოდ იცავს ინოვაციებს, არამედ ხელს უწყობს მათ განვითარებას კანონიერების, გამჭვირვალობისა და სამართლიანობის პრინციპების დაცვით. სწორედ ამ გარდაქმნის ცენტრში დგას ხელოვნური ინტელექტი - როგორც ახალი ეპოქის შემქმნელი და როგორც ძალა, რომელიც ინტელექტუალური საკუთრების სისტემის სამართლებრივ-ინსტიტუციონალურ ტრანსფორმაციას მოითხოვს და მოახდენს.

ბიბლიოგრაფია

- CB Insights. *State of AI Startups 2024: IP Challenges and Investment Trends*. New York: CB Insights, 2024.
- China National Copyright Administration. *Annual Report on Copyright Protection in China 2023*. Beijing: CNCA, 2024.
- European Union Intellectual Property Office. *IP and Artificial Intelligence: A European Perspective*. Alicante: EUIPO, 2023.
- Goldstein, Paul, and Bernt Hugenholtz. *International Copyright: Principles, Law, and Practice*. 4th ed. Oxford: Oxford University Press, 2019.
- Grand View Research. *Generative AI Market Size, Share & Trends Analysis Report 2024-2030*. San Francisco: Grand View Research, 2024.
- Samuelson, Pamela. "Generative AI Meets Copyright." *Science* 381, no. 6654 (2023): 158-161.
- Thaler v. Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks*, [2023] UKSC 49 (United Kingdom Supreme Court, December 20, 2023).
- U.S. Copyright Office. *Annual Report FY 2023*. Washington, DC: U.S. Copyright Office, 2023.
- U.S. Copyright Office. "Copyright Registration Guidance: Works Containing Material Generated by Artificial Intelligence." *Federal Register* 88, no. 51 (March 16, 2023): 5-9.
- World Intellectual Property Organization. "Artificial Intelligence and Intellectual Property Policy." *WIPO Magazine*, December 2023, 12-18.
- World Intellectual Property Organization. *WIPO Conversation on Intellectual Property and Artificial Intelligence: Summary Report*. Geneva: WIPO, 2023.